Лист Діонісія, колишнього патріарха Константинопольського, до Йоакима, патріарха Московського, з повідомленням про те, що він, Діонісій, був позбавлений патріаршого сану за поступку в справі передачі Київської митрополії Московському патріарху і з напученням спонукати царів до війни проти магометан для захисту православних. 1688 р.

Переклад з церковнослов'янської мови XVII ст.

Діонісій, з Божої ласки колишній Константинопольський, нового Риму і Вселенський патріарх.

Блаженніший патріарше богоспасенного міста Москви, пречесніший та екзарше всієї Росії, у Святому Дусі улюблений брате й спіслужетелю, пане Йоакиме!

Нехай Господь боронить тебе від усяких супротивних сил!

Перебуваючи на Вселенському та Апостольському Константинопольському престолі, ми писали до Вас, надіслали також і патріарші підтвердні грамоти, щоби Ви висвячували митрополита Київського, — і нехай буде так, щоби він був під керуванням і пануванням Московського патріаршого престолу, але жодної відповіді ми не одержали і здивувалися. Здебільше через ті грамоти на нас звели наклеп перед царським начальником і звергли нас зі Вселенського престолу, і ми бідували б, якби не піклування благочестивішого Угровлахійського государя пана Щербаня Кантакузина. Якбы не було його в ці лихі часи, багато хто з убогих християн був би в полоні, завдяки йому мають захист усі пригноблені, як архієреї, так і інші християни — усіх він обіймає і всіх милує тим, що йому Бог дарував.

Але що робитиме один баранець поміж стількома вовками варварськими, скитськими та агарянськими? Одначе Бог його боронить заради любові, яку він має до православ’я.

Пишучи до святих моїх царів і доньки по духу цариці Софії, не міг не скористатися нагодою й написати твоєму Блаженству, висловлюючи й сам братерську любов, позаяк через неї всі дізнаються, наскільки ми учні Христові. Потрібно, зрештою, й надалі в усьому наслідувати Вчителю нашому, виявляючи вічне з божественною любов'ю. Сказано бо також: Господь наш і пастир, що душу поклав свою за овець, доручив їх пасти апостолам, — від них, через взаємне передання, будемо пасти цю отару духовно, оберігаючи її не від вовків — тварин, але від варварських народів розумних, оскільки вони є люди і так називаються. Захистимо овець розумних, щоби здійснити слово Господа нашого, тому що добрий пастир душу свою покладе за овець, а ось найманець, а не пастир, коли бачить, що вовк іде, залишає овець, і вовк викрадає їх і розганяє, позаяк він не істинний пастир, але найманець[1]. Що ж то за слово і про що? В усьому заради вас і про нас. Ми, перебуваючи в такій несправедливості і муках від агарянських варварів і під їхньою владою, скільки ще вистачить сили, боронимо овець, оскільки для отари христової існує одне благочестя — коли хто-небудь євангельським словом, а вряди-годи й справами допомогає (приємно воно Христу й за силою). Твоє ж Блаженство, перебуваючи на свободі, випромінюючи світло поміж благочестя вірних і православних царів, маючи можливість і словом, і справами зібрати царською силою розумних овець христових у соборну Церкву, не дбаєш про те, ані піклуєшся. Хоча б словом зрушив ти силу царської влади, щоби підняли войовничу зброю проти лютих вовків за розумних овець христових, бо за них поклав душу добрий пастир. Але ти не дбаєш, зберігаючи власний спокій; і, між іншим, стосовно овець, що доручені тобі від рук начальника пастирів — Христа, не піклуєшся про звільнення їх, і перебувають вони в безладі й на закланні через скитських вовків. Хіба ж не лишається це на руках ваших? Хіба ж не скажемо слово заради них, особливо нині, коли ми вільні від катувань варварських і від рабства

[1]Див.: Йоан 10, 12.

нечестивих? Ну ж бо, брате, повстань і зруш з місця, і просвітить тебе Христос. Нагадай святим царям чесні страждання Господа нашого, Хрест та інше, нехай нас, синів і спадкоємців Свого царства, причасниками зробить, нехай візьмуть вони військову зброю, маючи перед собою хрест, як великий, поміж царів вічнопам'ятний і святий Костянтин, і підкоріть варварські народи під ваші ноги, і тоді пролунає «цим перемагай»[2]. Дивись-но, брате, якщо не зволієш, аби було від вас звільнення вірних, затям собі добре, як будеш давати звіт Богові, тому що казав і повторював: гріха не маю. Нині ж відповіді не маєш, кров тих полонених братів на руках ваших лишатиметься. Проявляючись, вона живим голосом буде тобі казати, що є потрібним. Нехай істинний пастир прийме нас і вас з вівцями подвір'я свого до загороди Своєї небесної. Амінь.

Року 1688, індикту 1.

Колишній Константинопольський і тобі во Христі брат.

На грамоті написано: Блаженнішому патріарху богоспасенного міста Москви, у Святому Дусі улюбленому братові й співслужетелеві пану Йоакиму, нехай буде вручено чесно й радісно.

---

[2] За переданням — напис на корогві великого Костянтина: hoc vince.

Переклад церковнослов'янською з грецького оригіналу

XLVII.

Письмо Діонисія, бывшаго патріарха Константинопольскаго, Іоакиму, патріарху Московскому, съ извѣщеніемъ, что онъ, Діонисій, лишенъ патріаршества за уступку Кіевской митрополіи Московскому патріарху и съ убѣжденіемъ возбуждать царей къ войнѣ противъ магометанъ на защиту православныхъ. 1688 г.

Діонисій, милостію божіею бывшій Константинополскій, новаго Рима, і вселенскій патріархъ.

Блаженнѣйшій патріархъ богоспасаемаго града Москвы, пречестнѣйшій и екзархъ всея Россіи, во Святомъ Дусѣ возлюбленный брате і сослужителю, господине Іоакимъ!

Господь да хранитъ тя выше всякія противляющія силы.

Суще мы на вселенскомъ і апостолскомъ престолѣ Константинополскомъ, писали мы вамъ, послали же и патріаршескія и утвердителныя грамоты, да рукополагаете митрополіта Кіевскаго, і онъ да будетъ подъ началомъ і господствомъ патріаршескаго престола Московскаго, і никакова отвѣта не пріяхомъ и удивихомся. Наипаче же ради винъ граммато тѣхъ насъ оклеветаша къ началникомъ царскимъ, и насъ изгнаша отъ престола вселенскаго, і аще бы не было тщаніе благочестивѣйшаго государя Угровлахійскаго, господина Сербана Контакузина, бѣдствовахомъ бы, который въ сія бѣдственныя времена аще бы не былъ, мнози убозіи христіане плѣнены бы быша, сего імѣютъ защищеніе вси озлобленніи, колико архіерей, тако же и прочіи христіане—всѣхъ обымаетъ і всѣхъ милуетъ отъ того, яже ему Богъ даровалъ. Но что будетъ дѣ-

лать единъ барашикъ межъ толиками волками варварскими, скифскими і агарянскими: обаче Богъ его хранитъ ради ревности, юже імѣетъ о православіи. Пишучи ко святымъ моимъ царемъ и по духу дочери моей царицѣ Софіи, не оставихъ да отпишу и ко блаженству твоему, объявляючи и самъ братскую любовь, понеже в семъ вси познаютъ, яко есмы ученицы христовы; нужда есть, прочее, по всему, да послѣдствуемъ учителю нашему, с божественною любовію изъявляючи присное. Глаголется же еще: Господь нашъ и пастырь, который положилъ душу свою за овцы, далъ область пасенія сего і апостоломъ, отъ нихъ же другопріимателнѣ да пасемъ стадо духовно, хранящe его не отъ волковъ животныхъ (но отъ варварскихъ языкъ словесныхъ), понеже человѣцы есть і имянуются, и защищаемъ словесныя овцы; да ісполнимъ слово Господа нашего, яко добрый пастырь душу свою полагаетъ за овцы; а иже наемникъ, а не пастырь, видитъ волка грядуща і оставляетъ овцы, и волкъ расхищаетъ ихъ і разгоняетъ, яко не есть пастырь істинный, но наемникъ. Кое сіе слово і о чемъ? Всячески ради васъ и насъ. Суще мы въ таковомъ нечестіи і мученіи варваръ огарянскихъ, и подъ ихъ властію пребывающе, паки елико сила хранимъ овцы, елико стада христова едино есть благочестіе, когда убо словомъ евангелскимъ і иногда же дѣлами спомогающе, (любезно же Христу яже і по силѣ); твое же блаженство, сущу тебѣ во свободѣ, свѣтя посредѣ благочестія вѣрныхъ и православныхъ царей, могій и словомъ и дѣломъ да собереши словесныя овцы христовы в соборную церковь царскою силою, не радѣешъ, ниже печешися. Хотя бы словомъ двигнулъ еси державу царскія власти, да двигнутъ оружія бранныя на свирѣпыхъ волковъ за овцы словесныя христовы, за нихъже положилъ свою душу добрый и істинный пастырь; но не радѣши, імѣя единъ самъ покой; или хотя о своихъ овцахъ, яже вручены тебѣ отъ руки пастырей началника Христа; не подвизаешися о свобожденіи ихъ,

иже обрѣтаются разсѣяны і закланны отъ скиѳскихъ волковъ. Аще убо не взыметься сія отъ рукъ вашихъ? Аще убо не дадимъ ли слова о нихъ, наипаче егда есмы свободни отъ мучителства варварскаго и отъ работы нечестивыхъ? Прочее, брате, востани, и воздвигнися сѣдяй, и просвѣтитъ тя Христосъ. Воспомяни ко святымъ царемъ честная страсти Господа нашего, крестъ і прочая, да насъ, сынъ і наслѣдникъ, царствія своего причастникъ сотворитъ; да возмутъ оружія воинская, імѣюще предходящь крестъ, якоже великій въ царѣхъ присно-памятный и святый Констянтинъ, да покорите варварскіе языки подъ ноги ваша, и тогда будутъ слышати иже »симъ побѣждайте.« Смотри брате, аще не восхощеши, да будетъ отъ васъ свобожденіе вѣрныхъ, вѣдай добре, како имаши дати слово Богу, рѣхъ и глаголахъ: грѣха не имамъ. Нынѣ же ізвѣта не имаши, кровь тѣхъ плененныхъ братіи отъ рукъ вашихъ взыметься. Приходящей сей живымъ гласомъ будетъ тебѣ рѣщи, яже на потребу надобно. Істинный пастырь да насъ сопричтетъ і васъ со овцами двора своего во ограду свою небесную, аминь. Лѣта 1688, індиктіона 1. Бывшій Константинополскій и тебѣ о Христѣ братъ.

На граматѣ написано: Блаженнѣйшему патріарху богоспасаемаго града Москвы, во Святемъ Дусѣ возлюбленному брату и сослужителю, господину Іоакиму, честно и весело да вручится.

Архив Юго-Западной России. – Київ, 1872. – Ч. 1, т. 5. – № XLVII. – С. 191-193